

8. W. Radecki, Polskie prawo karne środowiska – próba spojrzenia syntetycznego, *Ius Novum* 1/2009, pp. 70-94.
9. Dz.U. z 2003 r., Nr 78, poz. 708.
10. I. Appiah-Otoo, X. Chen, Russian-Ukrainian war degrades the total environment, *Letters in Spatial and Resource Sciences* 16/2023, <https://doi.org/10.1007/s12076-023-00354-8>, dostęp: 01.02.2025 r.; D. Hryhorczuk, B.S. Levy, M. Prodanchuk et al., The environmental health impacts of Russia's war on Ukraine, *Journal of Occupational Medicine and Toxicology* 19/2024, <https://doi.org/10.1186/s12995-023-00398-y>, dostęp: 01.02.2025 r.; P. Gleick, V. Vyshnevskyi, S. Shevchuk, Rivers and water systems as weapons and casualties of the Russia-Ukraine war. *Earth's Future* 11/2023, <https://doi.org/10.1029/2023EF003910>, dostęp: 01.02.2025 r.
11. W.L. Filho, J.H. Eustachio, M. Fedoruk, T. Lisovska, War in Ukraine: an overview of environmental impacts and consequences for human health, *Frontiers* 2024, <https://doi.org/10.3389/fsrma.2024.1423444>, dostęp: 01.02.2025 r.
12. [https://www.theguardian.com/world/2025/feb/24/forest-fires-push-up-greenhouse-gas-emissions-from-war-in-ukraine?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.theguardian.com/world/2025/feb/24/forest-fires-push-up-greenhouse-gas-emissions-from-war-in-ukraine?utm_source=chatgpt.com); dostęp: 24.02.2025 r.

УДК 341.9 + 347.91/.95

**Яремко О. М.**  
*адвокат, медіатор, к.ю.н., доцент,  
доцент кафедри психології  
та соціальної роботи,  
Західноукраїнський національний  
університет*

### **Організаційно-правові аспекти транскордонної сімейної медіації**

Широкомасштабне вторгнення російських військ в Україну зумовило мільйон громадян України залишити території власної держави в очікуванні отримати захист в інших країнах. Це зумовило зростання сімейних конфліктів з транскордонним елементом між членами родин, «розділених» війною (щодо визнання рішень українських судів у справах про розірвання шлюбу та встановлення батьківських прав; повернення дітей відповідно до Гаазької конвенції 1980 р.; визначення місця проживання дітей; режимів спілкування та опіки).

На сьогодні в Україні особливої популярності набуває транскордонна сімейна медіація як альтернативний спосіб вирішення конфліктів. Адже психоемоційні стани, у яких перебувають під впливом війни багато українських сімей, ускладнюють комунікацію між їх членами, а одна з переваг медіації – можливість допомогти налагодити діалог між ними, знизити ескалацію та примирити. Важливо, що проведення онлайн-медіації у транскордонних

сімейних спорах сприяє взаємодії конфліктуючих членів сім'ї, які знаходяться на відстані різних країн.

Судове вирішення сімейних конфліктів між членами сімей, що перебувають на території країн з різними правовими системами, може бути довготривалим і складним, на відміну від вирішення даного конфлікту шляхом медіації. Окрім цього в Україні все більше зростає кількість медіаторів, які пройшли спеціалізовану підготовку і мають практику посередництва в транскордонних сімейних спорах. Для прикладу, восени 2023 р. Міжнародний центр медіації з сімейних конфліктів та викрадення дітей (MIK) у партнерстві з ГС «Українська академія медіації» (УАМ) за співфінансування Європейського Союзу у рамках тренінгу з транскордонної сімейної медіації для українських медіаторів здійснили підготовку 30 сімейних медіаторів у міжнародних спорах щодо дітей [1].

Під час проходження тренінгу вітчизняні медіатори підвищили свої професійні компетентності з: актуальних правових аспектів міжнародних сімейних конфліктів, зокрема специфіки їх вирішення відповідно до норм Гаазьких конвенцій 1980 р. і 1996 р. та національного сімейного законодавства; 2) методології та інструментів медіації в міжнародних сімейних спорах задля захисту найкращих інтересів дитини; 3) специфіки травма-поінформованої медіації в умовах війни; 4) «голосу» дитини в медіації; 5) опору дитини контакту і батьківського відчуження; 5) інших проблемних питань, пов'язаних з конфліктами між батьками, які розділені кордоном [1].

На сьогодні міжнародною спільнотою напрацьовано наступні важливі правові інструменти, які застосовуються в транскордонних сімейних справах:

- *Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини* від 20 листопада 1989 р.: визначає основні принципи захисту прав дітей, і зокрема прав дітей у транскордонних сімейних спорах) [3, с. 2];

- *Гаазька конвенція про викрадення дітей* від 25 жовтня 1980 р.: спрямована на захист дітей (до 16 років) від шкідливих наслідків незаконного утримання чи вивезення з країни їхнього звичайного проживання; визначає правовий механізм швидкого повернення дітей, незаконно вивезених або утримуваних, (отже, спрямована на забезпечення права дитини на постійні стосунки з обома батьками); визначає, що договірна держава, до якої дитину було незаконно вивезено чи у якій вона незаконно утримується, не може приймати рішення щодо суті опіки, поки триває Гаазьке провадження щодо повернення дитини у країну її звичного проживання; встановлює систему співпраці держав-підписантів через їхні центральні органи, що допомагають батькам у випадках викрадення/утримання, а також у випадках транскордонних контактів, коли не було незаконного переміщення або утримання [3, с. 2];

- *Гаазька конвенція про захист дітей* від 19 жовтня 1996 р.: покращує механізм захисту дітей (до 18 років) у міжнародних ситуаціях, передбачаючи спільні правила щодо юрисдикції, застосування норм права, визнання, виконання та співробітництва щодо батьківської відповідальності та заходів щодо захисту дітей; встановлює систему співпраці держав-підписантів через їх центральні органи, які допомагають батькам у вирішенні транскордонних сімейних спорів [3, с. 3];

- *Регламент Ради (ЄС) № 2201/2003* від 27 листопада 2003 р.: визначає спільні правила щодо юрисдикції, визнання та виконання рішень і угод, які підлягають виконанню у межах ЄС; встановлює систему адміністративної державної співпраці центральних органів влади держав-членів ЄС, які допомагають батькам у транскордонних сімейних спорах щодо батьківської відповідальності; передбачає додаткові правила, які застосовуються у справах про міжнародне викрадення дітей, що підпадають під дію Гаазької конвенції про викрадення дітей 1980 р. [3, с. 3].

Поряд із загальними принципами, притаманними кожній медіації (добровільність, інформована згода, оцінка медіабельності, незалежність, нейтральність, неупередженість, конфіденційність, само визначеність сторін), виокремлюють і спеціальні принципи транснаціональної сімейної медіації: кваліфікація медіаторів чи суб'єктів медіації (мінімальні стандарти навчання); врахування інтересів та добробуту дитини (голос дитини); міжкультурна компетенція; поінформоване прийняття рішень та належний доступ до юридичних консультацій [2].

Ще кращому використанню українськими сім'ями інструменту транскордонної сімейної медіації сприятиме підвищення рівня обізнаності адвокатської спільноти щодо цінності даного виду медіації та ролі у ній адвоката. Адже роль адвоката в транскордонній медіації особливо важлива. Оскільки медіатору заборонено сторонам медіації надавати консультації правового характеру, то відповідно здійснення правового супроводу сторін транскордонного сімейного конфлікту до процедури медіації може лягти на адвоката: надання юридичних консультацій та порад, зокрема щодо дії міжнародних конвенцій і угод. На етапі дослідження інтересів та пошуку рішень у ході проведення медіації адвокат також може надати юридичні консультації. На етапі оформлення медіаційної угоди або фіналізації домовленостей адвокат може здійснити юридичний скринінг домовленостей щодо врахування законодавства різних юрисдикцій [2].

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Медіація для батьків розділених кордоном. Тренінг «Транскордонна сімейна медіація» URL: <https://mediation.ua/navchannya/mediationforparents>
2. Презентація ГО «Асоціація сімейних медіаторів» вебінару 8 квітня 2024 р. на тему «Транскордонна сімейна медіація».
3. Law and Practice of Cross-Border Family Mediation URL: [https://translate.google.com.ua/?sl=en&tl=uk&text=%0AKey%20Legal%20Instruments%20Applicable%20in%20Cross-border%20Family%20Proceedings%0AAlthough%20mediators%20must%20not%](https://translate.google.com.ua/?sl=en&tl=uk&text=%0AKey%20Legal%20Instruments%20Applicable%20in%20Cross-border%20Family%20Proceedings%0AAlthough%20mediators%20must%20not%20)